

บทที่ 3

การวิจัยจากวารสารทางสังคมศาสตร์

ความหมายของสังคมศาสตร์

สังคมศาสตร์มาจากคำภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ social และ science "social" หมายถึงความสัมพันธ์กันของสังคมมนุษย์ หรือความสัมพันธ์ต่อกฎีกาของแต่ละบุคคลและกลุ่ม หรือเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม¹ "science" หมายถึงความรู้ที่มีระบบที่ได้มาจากการสังเกตการณ์และการทดลอง² ดังนั้นคำว่า สังคมศาสตร์ (Social Science) จึงหมายถึงวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ในด้านความสัมพันธ์ของแต่ละสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกหรือหน่วยหนึ่งของสังคม

นอกจากนี้นักสังคมศาสตร์หลายท่านยังได้ให้คำจำกัดความของคำว่าสังคมศาสตร์ไว้เช่น สังคมศาสตร์เป็นการศึกษากลุ่มการดำเนินชีวิตของมนุษย์³ หรือหมายถึงวิชาการทุกแขนงซึ่งเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในแวดล้อมของสังคม⁴ เอ็ดวิน อาร์. เอ. เซลิกแมน (Edwin R.A. Seligman) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึงศาสตร์ทางวัฒนธรรมหรือจิตใจซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของแต่ละคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม⁵ วิลสัน กี (Wilson Gee) กล่าวว่า สังคมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันซึ่งคนมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย⁶

¹"Social", Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged, III (1966), 2302.

²Ibid., p. 2161.

³Elgin F. Hunt, Social Science: An Introduction to the Study of Society (2d ed.; New York: Macmillan, c 1961), p. 3.

⁴Norman Mackenzie, A Guide to the Social Sciences (London: Weidenfeld & Nicolson, c 1966), p. 1.

⁵Edwin R.A. Seligman, ed., "What are the Social Sciences?," Encyclopedia of the Social Science, I (1930), p. 3.

⁶Wilson Gee, Social Science Research Method (New York: Appleton - Century - Crofts, Inc., c 1950), p. 4.

โรเบิร์ต เอส. บราวน์ (Robert S. Browne) กล่าวว่า สังคมศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่มีเหตุผล ซึ่งศึกษามนุษย์ในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคมโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์⁷

จากความหมายเหล่านี้ อาจกล่าวได้ว่า สังคมศาสตร์ หมายถึงศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม

ขอบเขตของ "สังคมศาสตร์"

สังคมศาสตร์มีขอบเขตวิชาที่กว้างขวาง แล้วแต่ว่าใครจะรวบรวมสาขาวิชาใดเข้าไว้ในความหมายของคำว่า สังคมศาสตร์ คอนสแตนส์ เอ็ม. วินเชล (Constance M. Winchell) กล่าวว่า "สังคมศาสตร์รวมแขนงวิชาต่าง ๆ จำนวนมากซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อสังคม ครอบคลุมแขนงวิชาการศึกษา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิยายปรัมปรา ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี สถิติ เศรษฐศาสตร์และธุรกิจ รัฐศาสตร์และรัฐบาล กฎหมายและนิติศาสตร์"⁸ เอ็ดวิน อาร์. เอ. เซลิกแมน (Edwin R.A. Seligman) ได้กำหนดสาขาวิชาสังคมศาสตร์ว่าประกอบด้วย แขนงวิชามานุษยวิทยา (Anthropology), ทดตวิทยา (Penology), สังคมวิทยา (Sociology), รัฐศาสตร์, เศรษฐศาสตร์, กฎหมาย และงานด้านสังคม⁹

แจค เอ. คลาร์ก (Jack A. Clarke) กล่าวว่า "คำว่าสังคมศาสตร์มีความหมายกว้างขวางมากแล้วแต่ว่าใครจะรวมแขนงวิชาใดบ้างในความหมายของสังคมศาสตร์"¹⁰ แต่คลาร์กได้รวมเอาแขนงวิชารัฐศาสตร์, ประวัติศาสตร์, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา การศึกษาและจิตวิทยาเข้าไว้ในความหมายของคำว่า สังคมศาสตร์

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific Cultural Organization) ได้จำแนก

⁷Robert S. Browne, The Social Science: A Contemporary View of the Social Science (Cambridge: Winthrop Publishers, Inc., .c1972), p. 1.

⁸Constance M. Winchell, Guide to Reference Books (8th ed.; Chicago: American Library Association, 1967), p. 432.

⁹Seligman (ed.), op. cit., XXI.

¹⁰Jack A. Clarke, "Social Science Journals," Library Trends, 10(January, 1962), p. 353.

สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ว่าประกอบด้วย การธนาคาร (Banking) การพาณิชย์ (Commerce) การทูต (Diplomacy) เศรษฐศาสตร์ (Economics) ภูมิศาสตร์ (Geography)ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology) คหเศรษฐศาสตร์ (Home-Economics) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) วารสารศาสตร์ (Journalism) รัฐศาสตร์ (Political Science) รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) สังคมสงเคราะห์ (Social Welfare) สังคมวิทยา (Sociology) สถิติศาสตร์ (Statistics) และวิชาอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับวิชาที่กล่าวมานี้ทั้งหมด¹¹

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ได้จำแนกสาขาวิชาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ไว้เป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ

1. กลุ่มวิชาหลัก (Core Disciplines) ประกอบด้วยสาขาวิชารัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และจิตวิทยา
2. กลุ่มวิชาเลือกประยุกต์ (Eclectic Disciplines) ประกอบด้วยสาขาวิชาต่าง ๆ มากมาย เช่น รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจ และวิชากฎหมาย เป็นต้น

สจวต เชสส์ (Stuart Chase)¹² ได้ขอรับรองให้นักสังคมศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกาให้ถือและจัดอันดับวิชาสังคมศาสตร์ ซึ่งปรากฏว่าได้มีการรวมแขนงวิชาต่าง ๆ เข้าไว้ในความหมายของสังคมศาสตร์ แต่มีอยู่ 5 แขนงวิชาที่ เชสส์ (Chase) ได้รวมเข้าไว้ในการสืบสวนของเขา ซึ่งลำดับจากวิชาที่มีอายุน้อยที่สุด ไปหาวิชาที่มีอายุมาก คือ มานุษยวิทยา

¹¹United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Statistical Yearbook 1969 (Louvain (Belgium): Imprimerie Cueturick, 1970), p. 275.

¹² เชสส์, สจวต (Chase, Stuart 1888) เป็นนักเขียนทางสังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน เกิดที่เมือง Somersworth, N.H. ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับการศึกษาจาก Massachusetts Institute of Technology และมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เขาทำงานในบริษัทการบัญชีแห่งหนึ่ง ตั้งแต่คริสต์ศักราช 1817-1922 มีตำแหน่งเป็นผู้ตรวจสอบของคณะกรรมการสหพันธการค้า (Federal Trade Commission) เชสส์ได้รับสมญานามว่าเป็นนักวิจารณ์ที่มีความคิดเป็นอิสระในเรื่องระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งปรากฏในผลงานของเชสส์ เช่น *Tragedy of Waste; The Nemesis of American Business A New Deal; Mexico - A Study of Two Americas, Rich Land; Poor Land, The Tyranny of Words; The New Western Front* นอกจากนี้ยังได้เขียน *The Proper Study of Mankind* ในคริสต์ศักราช 1948 *Road to Agreement* (แต่งร่วมกับ M. Tyler) ในคริสต์ศักราช 1951 และ *Powers of Words* ในคริสต์ศักราช 1954

ภาควัฒนธรรม จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์¹³

นอร์มัน แมคแคนซี (Norman Mackenzie) ก็ได้ครอบคลุมสาขาวิชาหลักทางสังคมศาสตร์ ว่าประกอบด้วย เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ จิตวิทยาสังคม มานุษยวิทยา หรือประวัติสังคม¹⁴

คาร์ล เอ็ม. ไวท์ (Carl M. White) ได้กำหนดสาขาวิชาหลักในทางสังคมศาสตร์ไว้ 5 สาขาวิชา คือ สังคมวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์¹⁵

จะเห็นได้ว่า การกำหนดขอบเขตของสาขาวิชาหลักทางสังคมศาสตร์ดังที่กล่าวข้างต้นนี้คล้ายคลึงกัน ในการเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนจะยึดถือการจัดแขนงวิชาทางสังคมศาสตร์ของ สจวต เติสส์ เป็นหลักในการเรียบเรียง

ความหมายของคำ "วิจัย"

คำ "วิจัย" มาจากรากศัพท์ภาษาฝรั่งเศสดั้งเดิม (Old French) ว่า "cerchier" หมายถึงการค้นหรือการหา ผสมกับคำนำหน้านาม (prefix) "re" หมายถึงอีกครั้งหนึ่ง¹⁶ ดังนั้นวิจัย (research) จึงหมายถึง การค้นคว้าในเรื่องเดิมอีกครั้งหนึ่ง Webster's New International Dictionary ได้ให้คำจำกัดความของคำ "วิจัย" ว่า "การวิจัยหมายถึงการค้นคว้าอย่างจริงจังและระมัดระวัง หรือการค้นหาอย่างต่อเนื่องกันไป"¹⁷ จากคำจำกัดความนี้ คลิฟฟอร์ด วูดดี (Clifford Woody) ได้อธิบายให้แจ่มชัด

¹³Chase, op. cit., p. 20.

¹⁴Mackenzie, op. cit., p. 1.

¹⁵Carl M. White and Associates, Sources of Information in the Social Sciences: A Guide to the Literature (New Jersey: The Bedminster Press, c1964), p. 3.

¹⁶Cecil B. Williams, and Allan H. Stevenson, A Research Manual for College Studies and Paper (New York: Harper & Row, 1963), p. 1.

¹⁷"Research," Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged, II(1966), 1931.

ว่า การวิจัยไม่เพียงแต่เป็นการค้นคว้าข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ยังเป็นการค้นคว้าอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง มีจุดมุ่งหมายรวมทั้งเป็นการค้นคว้าอย่างมีเหตุผลด้วย¹⁸ คาร์ล เอฟ. ชอสเลอร์ (Karl F. Schuessler) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "วิจัย" ว่า หมายถึงขบวนการของการ ได้รับความรู้ที่เชื่อถือได้โดยอาศัยการตัดสินใจที่ถูกต้อง หรืออีกนัยหนึ่ง การวิจัยเป็นการรวบรวม ความรู้เฉพาะให้สอดคล้องกับการวางเงื่อนไขแนวทางสำหรับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้¹⁹

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2493 ให้คำจำกัดความว่า การวิจัยคือการ รวบรวม การค้น การตรวจตรา และการสอบสวน²⁰

การวิจัยคือขบวนการที่ลึกซึ้ง มีระบบแบบแผนในการดำเนินงานตามวิธีการ วิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ วิธีทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาอาจเป็นการจัดหาความรู้เกี่ยวกับปัญหาเหมือนกัน การตั้งสมมติฐาน การวางกฎเกณฑ์ การสังเกตการณ์ การวิเคราะห์และ การสรุปผล²¹

จากคำจำกัดความที่กล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การวิจัยคือการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงและข้อมูลต่าง ๆ อย่างละเอียด สมบูรณ์ ถูกต้อง ลึกซึ้ง และมีเหตุผล

ในการดำเนินการวิจัย ได้มีผู้ให้ลำดับขั้นต่าง ๆ ดังนี้

ออร์เดรย์ เจ. รูธ (Andrey J. Roth) ได้จัดลำดับขั้นในการวิจัยเป็น 5 ขั้น ดังนี้คือ ครั้งแรกมีการเลือกหัวข้อที่จะศึกษา (Choosing the Topic) หลังจากนั้นก็มี การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting Information) นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาประเมินค่า (Evaluating Materials) นำมาวิเคราะห์ (Organizing Ideas) และสรุปผลโดยการ นำเสนอเป็นรายงาน (Writing the Paper)²²

¹⁸Frederick Lamson Whitney, The Elements of Research (3d ed.; Englewood Cliffs: Prentice-Hall, Inc., 1958), p. 20.

¹⁹Karl F. Schuessler, Social Research Methods (Bangkok: Thammasat University, 1963), p. 2.

²⁰"การวิจัย," พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. พิมพ์ครั้งที่ 4, (2503), 634.

²¹John W. Best, Research in Education (2d ed.; Englewood Cliffs: Prentice-Hall, Inc., 1970), p. 8.

²²Audrey J. Roth, The Research Paper: Form and Content (California: Wadsworth Publishing Company, Inc., c 1966), pp. 5-7.

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) แนะนำขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้คือ มีการกำหนดหัวข้อปัญหาที่จะทำการวิจัย หาสมมติฐานในการวิจัย ทำการเก็บรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลหาข้อสรุป และมีการสรุปถักถักสมมติฐานโดยการทดสอบความมีนัยสำคัญในสถานการณ์เฉพาะอย่าง²³

คาร์ล เอฟ. ชอสเลอร์ (Karl F. Schuessler) ได้แนะนำขั้นตอนในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ครั้งนี้คือ ชั้นแรกมีการตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัย รวบรวมข้อสมมติฐานเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมาย²⁴

สรุปได้ว่า ในการดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนประกอบด้วย

การกำหนดปัญหาที่จะศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน และนำมาสรุปผลวิเคราะห์ที่ได้ว่าตรงกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

การวิจัยทางสังคมศาสตร์

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือการสืบค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอยู่ในสังคม และควรวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเหล่านั้นเพื่อจะทราบวิธีดำเนินของสังคม ปัญหาสังคมนี้อาจทำการวิจัยหาสาเหตุที่ส่งผลให้เป็นเช่นนี้ในชีวิตสังคมได้ เป็นการดำเนินขบวนการตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่เดิมเข้าใจกันว่า การวิจัยนี้ใช้ได้แต่ในทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องมีการทดลองในห้องทดลอง แต่ในระยะหลัง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ได้มีการวิจัยทางสังคมศาสตร์มากขึ้น และเป็นที่ยอมรับแล้วในปัจจุบันว่า การวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นทำได้เช่นเดียวกับทางวิทยาศาสตร์ ผิดแต่ว่าแทนที่จะใช้ห้องทดลองแคบ ๆ การวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์อาจต้องทดลองในโลกกว้าง ต้องใช้ภูมิประเทศจริง ๆ หรือใช้สำนักงานจริง ๆ เป็นสถานที่ทดลอง ซึ่งยอมให้การควบคุมสิ่งเกี่ยวข้องต่าง ๆ ไม่ได้ดีเช่นวิทยาศาสตร์ แต่ก็ทำการทดลองได้ และค้นคว้าได้เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์เหมือนกัน

²³ Best, *op. cit.*, p. 4.

²⁴ Schuessler, *op. cit.*, p. 5.

โดยที่การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ต้องกระทำไปตามขอบเขตการอย่างเดียวกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องมีระเบียบวิธีการในการวิเคราะห์หาเหตุผลครบถ้วน จึงมีผู้กล่าวว่า "การวิจัยทางสังคมศาสตร์คือการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงอย่างมีระเบียบวิธีการ (Scientific Method) ประกอบกับการวิเคราะห์หาเหตุผลเพื่อที่จะใช้ความรู้ขึ้นแก้ปัญหาหรือเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่"²⁵

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ กล่าวว่า การวิจัยทางสังคมศาสตร์ "เป็นการค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ เพื่อนำเอาความรู้จากการค้นคว้านี้ไปใช้ประโยชน์ให้สังคมมนุษย์โดยส่วนรวมมีความเจริญก้าวหน้า... การแก้ไขปัญหาดัง ๆ ทางสังคมนั้น ถ้าจะทำงานแบบนั่งคิดค้นกันอยู่แต่บนโต๊ะ ย่อมไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง นับเป็นวิธีที่ล้าสมัยและใช้ไม่ได้แล้ว ปัจจุบันการทำงานทุกอย่างต้องอาศัยข้อมูลที่แท้จริงเป็นเครื่องพิจารณาวางแผนทำรวมกัน ฉะนั้นการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ จึงเป็นหนทางอย่างหนึ่งที่จะแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลไปด้วยดี"²⁶ การวิจัยทางสังคมศาสตร์นี้อาจมีวัตถุประสงค์ในเบื้องต้นเพื่อไปหาข้อมูลและความเป็นจริงประการต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นรากฐานสำหรับข้อสรุปของนักสังคมศาสตร์แต่ละคน หรืออาจมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการกำหนดหลักการเพื่อหาทางแก้ปัญหาดัง ๆ อันมีอยู่ในสังคมแต่ละส่วน²⁷ ก็ได้ การวิจัยด้านสังคมศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดและเกี่ยวพันกับด้านอื่น ๆ อย่างแยกไม่ออกเหมือนลูกโซ่ เช่น การวางแผนพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น²⁸

²⁵ ศักดิ์ ผาสุนทรินทร์, "คำบรรยายเรื่องการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ประโยชน์ของการวิจัย และคุณสมบัติของนักวิจัย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2506 เวลา 10.00-12.00 น.," จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์, สัปดาห์ที่ 8 (เมษายน, 2506), 12.

²⁶ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์, "คำกล่าวและโอวาทในพิธีมอบวุฒิปัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางสังคมศาสตร์ รุ่นที่ 3," ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉ. 76 (ตุลาคม, 2509), 5-6.

²⁷ Paulvine V. Young and Calvin F. Schmid, Scientific Social Surveys and Research (Englewood Cliffs: Prentice - Hall, Inc., 1956), pp. 90-91.

²⁸ โชติแสง นนทสุต, "ศูนย์ทะเบียนวิจัยทางสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ," ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉ. 78 (ธันวาคม, 2509), 12.

สำหรับในประเทศไทย ความสำคัญของการวิจัยเพียงจะได้รับความสนใจเมื่อไม่นานมานี้ จึงขาดบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถในการวิจัยอยู่อีกมาก ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ต้องอาศัยตำราต่างประเทศ ฉะนั้นการปฏิบัติงานส่วนใหญ่จึงไม่เหมาะสมกับสภาพทางสังคมของประเทศไทย นักวิจัยจำเป็นต้องใช้ความรู้ตามหลักวิชาอันก้าวหน้าจากต่างประเทศมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย²⁹

การวิจัยจากเอกสาร

ห้องสมุดเป็นแหล่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ถ้าขาดห้องสมุดสำหรับค้นคว้าหาผลของงานวิจัยใหม่ๆ ตลอดจนขาดงานวิจัยที่มีผู้คิดค้นไว้แล้ว นักสังคมศาสตร์จะได้รับอุปสรรคในการค้นคว้าสิ่งใหม่ๆ ดังนั้นนักวิจัยทางสังคมศาสตร์จึงต้องใช้ห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งเก็บรวบรวมหนังสือและวัสดุทางด้านสังคมศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นคว้าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับปัญหา แม้แต่นักวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยแบบทดลองก็จำเป็นต้องศึกษาเรื่องราวจากห้องสมุดก่อนกำหนดลำดับขั้นของแผนงานในห้องปฏิบัติการหรือในการทดลอง

การวิจัยโดยการค้นคว้าจากห้องสมุดนี้ มีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น การวิจัยจากห้องสมุด (Library Research) การวิจัยเชิงประวัติ (Historical Research) และการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นเพียงวิธีการหนึ่งที่นักวิจัยทำการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลโดยใช้เอกสารที่มีผู้ขีดเขียนหรือบันทึกไว้เป็นหลัก ทั้งนี้เป็นเอกสารของทางราชการและของเอกชน จัดว่าเป็นวิธีวิจัยที่ใช้กันมากในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ การศึกษาประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ กฎหมาย และรัฐศาสตร์³⁰

บางกรณีธรรมชาติได้บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ย้อนหลังไปสู่อดีตได้นานและดีกว่าบันทึกของมนุษย์เสียอีก ฉะนั้นนักวิจัยบางท่านจึงเห็นว่า การวิจัยจากเอกสารอาจทำการศึกษาร่องรอยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ช่วย เพราะสามารถอ่านและแปลความหมายได้ เช่นเดียวกับที่มนุษย์บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังเช่นนักธรณีวิทยาอาจศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง

²⁹ เนตร เขมะโยธิน, "คำกล่าวเปิดการอบรมนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ รุ่นที่ 4," ข่าวสภาวิจัยแห่งชาติ, ฉ. 80(มีนาคม, 2510), 7.

³⁰ Tyrus Hillway, Introduction to Research (2d ed.; Boston: Houghton Mifflin Company, 1964), p. 141.

แปลงและความเป็นมาของพื้นโลกย้อนหลังไปได้หลาย ๆ พันปีโดยการสังเกตลักษณะชั้นของดินหรือชั้นของหินที่ต่าง ๆ เป็นต้น การสังเกตและการสังเกตจากหลักฐานธรรมชาติดังกล่าว ก็จัดอยู่ในความหมายของการวิจัยจากเอกสารด้วย³¹ ดร. สก็ตต์ ผาสูณินันตร์ ได้ให้ความหมายของการวิจัยเอกสารว่า "เป็นวิธีการวิจัยวิธีหนึ่งที่มุ่งใช้เอกสาร หนังสือ จดหมาย รอยจารึกของสถานที่ต่าง ๆ รวมตลอดถึงร่องรอยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นหลักในการวิเคราะห์เปรียบเทียบและหาเหตุผลเพื่อทราบความเป็นมาของเรื่องราวที่ต้องการวิจัย"³²

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำว่า "เอกสาร" ผู้วิจัยจึงขอเสนอคำนิยามซึ่งมีผู้กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

ความหมายของคำว่า "เอกสาร"

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2493 บัญญัติคำว่า "เอกสาร" หมายถึงหนังสือสำคัญ³³ และประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 วรรค 7 ให้นิยามไว้ว่า "เอกสารหมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลขผังหรือแผนแบบอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่น อันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น"³⁴

เมื่อพิจารณานิยามของคำว่า "เอกสาร" ตามประมวลกฎหมายอาญาแล้วจะเห็นได้ว่า เอกสารไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นกระดาษเสมอไป อาจจะเป็นศิลาจารึก หรืออย่างอื่นก็ได้ ความสำคัญอยู่ที่ว่าได้ทำให้ปรากฏความหมายหรืออ่านได้ใจความหรือไม่ เช่น เด็กเพิ่งเรียนหนังสือเขียน ก กา กิ กี่ ลงในกระดาษข้อมไม้ใช้ "เอกสาร" เพราะไม่ได้ถูกทำให้ปรากฏความหมายแต่อย่างใด คืออ่านไม่ได้ใจความ แต่ถ้าเด็กเขียนว่า "ฉันรักแม่" ลงในกระดาษ

Hillway, Tyms. Introduction to Research; 2d ed. Boston: Houghton Mifflin Company, 1964.

³¹ Hillway, op. cit., p. 142.

³² สก็ตต์ ผาสูณินันตร์, "การวิจัยจากเอกสาร," จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์, สัปดาห์ที่ 12 (มิถุนายน, 2506), 73.

³³ "เอกสาร," พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. พิมพ์ครั้งที่ 4, (2503), 1044.

³⁴ "ประมวลกฎหมายอาญา," ราชกิจจานุเบกษา: ฉบับพิเศษ ล. 73, ต. 95 (15 พฤศจิกายน, 2499), 13.

ก็ถือว่าเป็นเอกสารได้ เพราะทำให้ปรากฏความหมาย หรืออ่านได้ใจความแล้ว" ³⁵

จากคำจำกัดความข้างต้นนี้ อาจสรุปได้ว่า "เอกสาร" หมายความว่า กระดาษ หรือวัตถุอื่นใด ซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายหรืออ่านได้ใจความ

ประเภทของเอกสาร

ฮิลเวย์ (Hillway) ได้แยกให้เห็นลักษณะของข้อมูลเอกสารที่สำคัญ ๆ อันสมควรแก่การพิจารณาใช้ประกอบการวิจัยได้ 10 ประการดังต่อไปนี้คือ

1. บันทึกทางราชการ (Official records) ซึ่งรวมถึงเอกสาร หลักฐานทางกฎหมาย กฎและการลงทะเลเป็นต้น ๆ รายงานการบริหารต่าง ๆ รายงานของคณะกรรมการ เอกสารหรือสัญญาต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ

2. ข่าวสารหนังสือพิมพ์ (Newspaper accounts) ได้แก่ ข่าวหนังสือพิมพ์ วารสาร และจุลสารต่าง ๆ

3. เอกสารของประจักษ์พยานที่รู้เห็นเหตุการณ์ (Eye-witness accounts of events) ในกรณีที่ผู้ศึกษาวิจัยไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยตนเอง แหล่งของข่าวอีกแหล่งหนึ่งซึ่งจะใช้แทนได้ก็คือ ให้ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ มาเป็นพยาน โดยวิธีการนี้ คำบอกเล่าหรือรายละเอียดจะออกมาในลักษณะคำพูด หรือข้อความที่เขียนให้ เนื่องจากการจดจำของมนุษย์นั้นอยู่ในระดับไม่แน่นอน ฉะนั้นการบันทึกหลักฐานลงไว้โดยพยานซึ่งเห็นด้วยตนเองในขณะนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือได้มากกว่าการที่จะพยายามทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมานานแล้ว

4. จดหมายและอนุทิน (Letters and personal diaries) การเขียนในรูปแบบจดหมายหรืออนุทินนี้เป็นการเขียนชนิดไม่เปิดเผย ดังนั้นผู้เขียนจึงสามารถที่จะเขียนรายละเอียด ความรู้สึกนึกคิดหรือความจริงต่าง ๆ ลงไปได้อย่างเต็มที่ ถ้าเทียบกับการเขียนในลักษณะอื่น ข้อมูลที่ได้จากการเขียนในลักษณะส่วนตัวนี้จะช่วยผู้ทำการวิจัยหรือวิเคราะห์เกี่ยวกับชีวประวัติต่าง ๆ

³⁵ หุค แสงอุทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2502), หน้า 254.

5. ชีวประวัติ อัตชีวประวัติ และบันทึกความทรงจำ (Biographies, autobiographies and memoirs) หลักฐานส่วนใหญ่ที่ได้จากสิ่งเหล่านี้จะนำไปใช้มากเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องราวของบุคคลที่น่าสนใจ นอกจากนี้ยังนำไปประกอบใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับความเจริญและอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือแนวความคิดเห็นต่าง ๆ เพราะเป็นไปได้ที่จะศึกษาเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองในสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย โดยไม่ได้รู้ถึงชีวิตความเป็นอยู่และความนึกคิดของผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้นำความรุ่งเรืองมาสู่ยุคนั้น

6. ข้อเขียนและการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ (Historical writing and Studies) เกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นี้อาศัยความเชื่อมาก ฉะนั้นถ้าเป็นการศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์ควรจะใช้วิธีตรวจสอบจากแหล่งที่มาของสิ่งนั้นโดยตรง

7. ข้อเขียนเชิงพรรณนาที่เขียนขึ้นในอดีต (Descriptive studies made in the past) ส่วนมากจะใช้ในลักษณะเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องราวในประวัติศาสตร์

8. ข้อเขียนทางวรรณกรรมและปรัชญา (Literary and philosophical writing) ข้อเขียนทางวรรณกรรมในที่นี้จะรวมถึง โคลง กลอน นิยาย ละครบทสนทนา ฯลฯ ซึ่งอาจให้รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นจริงต่าง ๆ แต่ผู้วิจัยส่วนใหญ่จะใช้วิเคราะห์เกี่ยวกับความคิดเห็นเท่านั้น

9. โบราณวัตถุและสิ่งสลักหักพัง (Archaeological and geological records) สิ่งเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในรูปของเอกสารหรือข้อเขียนใด ๆ ทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าอย่างไรก็ตามผลที่ผู้วิจัยได้จะออกมาในลักษณะเดียวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ต่าง ๆ

10. หลักฐานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (Miscellaneous) ได้แก่ พกงานด้านศิลปกรรมดนตรี อนุสาวรีย์ สิ่งที่ระลึกต่าง ๆ รายละเอียดซึ่งได้จากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแหล่งสำคัญในการนำมาศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่อง³⁶

จากการแยกให้เห็นลักษณะของข้อมูลเอกสารของ ฮิลเวย์ (Hillway) ดังปรากฏข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า วารสารจัดอยู่ในประเภทของเอกสารชนิดหนึ่ง ดังนั้น การวิจัยโดยการค้นคว้าจากวารสาร จึงนับเป็นการวิจัยจากเอกสารประเภทหนึ่ง

³⁶Hillway, op. cit., pp. 142-5.

หลักการพิจารณาวารสาร

ในการใช้วารสารประกอบการวิจัย ไทรัส ฮิลเวย์ (Tyrus Hillway) ได้แนะนำหลักในการพิจารณาคุณค่าของวารสารโดยให้เปิดดูที่หน้าชื่อเรื่อง (title page) และพิจารณาใน 3 หัวข้อ ดังต่อไปนี้คือ

1. ใครเป็นผู้จัดพิมพ์วารสาร ถ้าวารสารนั้นจัดพิมพ์โดยหน่วยงานวิชาการ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย หรืออาจจะเป็นหน่วยราชการต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปก็อาจคาดหวังได้ว่าบทความเหล่านั้นมีคุณค่าสูงพอควรในการศึกษาอ้างอิง
2. ใครเป็นบรรณาธิการ ถ้าคณะบรรณาธิการประกอบด้วยนักวิชาการหรือผู้นำในแขนงวิชานั้น ๆ ก็เป็นที่คาดหมายได้ว่า บทความในวารสารเหล่านั้นเป็นที่น่าเชื่อถือและมีคุณค่าต่อนักวิชาการ
3. บทความ หรือแม้แต่เรียงความหรือรายงานการศึกษาเป็นเอกสารที่มีความชัดเจนเพียงใด นั่นคือ มีเชิงอรรถ หรือหลักฐานอ้างอิงสนับสนุนข้อเขียนเพื่อให้ผู้อ่านสามารถติดตามแหล่งอ้างอิง และค้นหาหลักฐานเพื่อศึกษาค้นคว้าต่อไปหรือไม่เพียงใด³⁷

วารสารทางสังคมศาสตร์ที่นักวิจัยใช้กันคว่าเพื่องานวิจัยได้ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 34 ฉบับ ได้แก่

ชาวเศรษฐกิจการเกษตร

เป็นวารสารรายเดือน ของกองเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พิมพ์แจกเป็นอนึ่งนันทนาการแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจเสนอเรื่องราวและบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเกษตร

ชาวสารการพาณิชย์

เป็นวารสารรายเดือน ของกรมพาณิชย์สัมพันธ์ กระทรวงพาณิชย์ มีนางสาว อัญชลี สุนทรนิล เป็นบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา อัตราค่าบำรุงปีละ 100 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข่าวความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจการค้าภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อแนะนำความรู้ที่จะเป็นประโยชน์แก่การประกอบธุรกิจการค้า เพื่อเป็นสื่อกลางในการให้ข่าวสารและข้อคิดเห็นระหว่างหน่วยงานราชการกับเอกชน ตลอดจนเพื่อจัดพิมพ์จดหมายเหตุดังแสดงรายการเครื่องหมายการค้า

³⁷ Ibid., p. 140.

ข้าวนั่งงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

เป็นวารสารของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ มีกำหนดออกเป็นรายเดือน พิมพ์แจกเป็นอนุทินนทานการแก่ผู้สนใจและเกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข่าวกิจกรรมของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และเผยแพร่วิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

จุดสารชุดเบื้องหลัง เหตุการณ์ปัจจุบัน

เป็นจุดสารรายสองเดือนของแผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อัตราค่าสมาชิกปีละ 12 บาท ข่ายปลีกเล่มละ 2 บาท เป็นวารสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างประเทศ

เทศาภิบาล

เป็นวารสารรายเดือน ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย อัตราค่าสมาชิกปีละ 80 บาท ข่ายปลีกเล่มละ 8 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตย การปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น การพัฒนาการท้องถิ่น การบริหารงานสาธารณะ วิทยาการ สารคดี และบันเทิง เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นตลอดจนเพื่อเผยแพร่เหตุการณ์สำคัญในปัจจุบัน

ธุรกิจการค้า

เป็นวารสารรายเดือน ของหอการค้าไทย ที่พิมพ์ข่าวและบทความเกี่ยวกับ เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการค้า อัตราค่าสมาชิกปีละ 60 บาท

นิตยสารท้องถิ่น

เป็นนิตยสารรายเดือนของสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย อัตราค่าบำรุงปีละ 60 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอบทความทางวิชาการ การปกครองท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การจัดการ การวางโครงการแผนดำเนินงาน การควบคุมงานและมนุษยสัมพันธ์ในการบริหาร เสนอกรณีตัวอย่าง อุปสรรค ปัญหา วิธีการแก้ไขอุปสรรค ปัญหาข้อคิดเห็น ประสบการณ์ในการบริหารงานของเทศบาลและสุขาภิบาล เสนอข่าวทั่วไป บุคคล กิจกรรม พัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานเทศบาลและสุขาภิบาล ตลอดจนเสนอสารคดี บันเทิงคดี บทกวี ภาษิต คำคม ที่น่าสนใจ

นิตยสารธุรกิจอุตสาหกรรม

เป็นวารสารรายเดือน ตีพิมพ์บทความและเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน อุตสาหกรรม การค้า จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ตะวันนา มีนายอดุลย์ อดุลยพิเชษฐ์ เป็นเจ้าของ บรรณาธิการ และผู้พิมพ์ผู้โฆษณา อัตราค่าสมาชิกปีละ 125 บาท

ประชาชาติ

เป็นวารสารรายสัปดาห์ ของบริษัท เดอะ เนชั่น จำกัด อัตราค่าสมาชิกปีละ 220 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข่าวเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง และการบันเทิง ด้วยการค้นคว้าและวิเคราะห์จากแหล่งข่าวทุกกระแสน้ำทั่วประเทศและในโลก

พัฒนบริหารศาสตร์

เป็นวารสารของสำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีกำหนดออกปีละ 4 ฉบับ ในเดือน มกราคม เมษายน กรกฎาคม และตุลาคม อัตราค่าบอกรับปีละ 50 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิชาการและผลงานวิจัยทางพัฒนบริหารศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง

รัฐสารักษ์

เป็นนิตยสารรายสามเดือน ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร อัตราค่าบำรุงปีละ 40 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิชาการ กิจกรรมและความคิดเห็นในปัญหาเกี่ยวกับวิวัฒนาการของประเทศและระหว่างประเทศในเรื่องการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยา และมุ่งหมายให้เป็นแหล่งรวมความคิดเห็น และเรื่องราวของผู้สนใจทั้งพลเรือนและทหาร

รัฐศาสตร์นิเทศ

เป็นวารสารของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีกำหนดออกปีละ 4 เล่ม คือเดือน มกราคม เมษายน กรกฎาคม และตุลาคม ราคาจำหน่ายฉบับละ 8 บาท ค่าสมาชิกตลอดปี 30 บาท ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับการเมืองและการปกครอง

รายงานเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงไทย

เป็นวารสารรายเดือน ของฝ่ายวิชาการ ธนาคารกรุงไทย จำกัด มีนายมนัส รัตนรุกษ์ เป็นบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา พิมพ์แจกเป็นอนิพนธ์ธนาคารแก่ผู้สนใจและลูกค้า ของธนาคาร มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารเศรษฐกิจ

รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย

เป็นวารสารรายเดือนของฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย อัตราค่า บำรุงภายในประเทศปีละ 180 บาท หรือเล่มละ 15 บาท ต่างประเทศปีละ 200 บาท หรือ เล่มละ 17 บาท ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน การธนาคาร รายงานภาวะ เศรษฐกิจและการเงินของแต่ละเดือน ตีพิมพ์กฎหมาย ระเบียบการ ตลอดจนสถิติเกี่ยวกับการ เงินและเศรษฐกิจ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่อง เศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคารโดยเฉพาะ

แรงงานสัมพันธ์

เป็นวารสารรายเดือนของกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย พิมพ์แจกเป็น อนิพนธ์ธนาคารแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้และข่าว สารเกี่ยวกับกิจการด้านแรงงาน เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เกษตรกรรม และ เพื่อส่งเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาล

✓ วารสารข้าราชการ

เป็นวารสารรายเดือน ของส่วนสวัสดิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน สำนักงาน กพ. อัตราค่าสมาชิกปีละ 55 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านการ บริหารบุคคล เพื่อเผยแพร่แนวคิดในการปฏิบัติราชการ เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างข้าราชการ ตลอดจนเพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีสำหรับข้าราชการ

วารสารที่ดิน

เป็นวารสารรายสองเดือน ของกรมที่ดิน อัตราค่าบำรุงปีละ 35 บาท จำหน่าย ปลีกฉบับละ 7 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องแก่ข้าราชการในการ ปฏิบัติงานและผู้สนใจ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมในหน้าที่กรมที่ดิน ตลอดจนเพื่อเป็นสื่อสัมพันธ์ใน

การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และข่าวสารต่าง ๆ ระหว่างข้าราชการกรมที่ดิน

วารสาร ธกส.

เป็นวารสารภายในของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีกำหนดออกไม่แน่นอน จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นอินทนาการแก่พนักงานของธนาคารและผู้สนใจ ตีพิมพ์บทความทางวิชาการเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน การธนาคาร การสังคม และอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ตลอดจนสารคดีและภาคบันเทิงอีกด้วย

วารสารธนาคาร

เป็นวารสารของสมาคมธนาคารไทย มีกำหนดออกปีละ 4 ฉบับ เดือน มีนาคม มิถุนายน กันยายน และธันวาคม อัตราค่าบอกรับเป็นสมาชิกปีละ 40 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจการของสมาคมฯ เพื่อส่งเสริมเผยแพร่วิชาการทั้งหลายอันเกี่ยวกับการธนาคาร ธุรกิจ การเงิน การคลัง ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวในวงการธนาคาร การค้าทั้งภายในและต่างประเทศ ตลอดจนเพื่อเป็นสื่อกลางของบรรดาธนาคารทั้งหลาย

วารสารธนาคารกรุงศรีอยุธยา

เป็นวารสารราย 3 เดือน ของธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด จัดพิมพ์เพื่อเป็นอินทนาการแก่ลูกค้าของธนาคารและผู้สนใจ ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคาร ตลอดจนกิจการของธนาคาร เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคาร

วารสารธนาคารกสิกรไทย

เป็นวารสารรายไตรมาส ของธนาคารกสิกรไทย จัดพิมพ์เพื่อเป็นอินทนาการแก่ลูกค้าของธนาคารและผู้สนใจ ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับการเศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคาร เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคาร

วารสารธรรมศาสตร์

เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีกำหนดออกปีละ 3 เล่ม อัตราค่าบอกรับปีละ 50 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ศิลปวิทยาการ ความรู้และความคิด

เห็นใหม่ ๆ ในแขนงวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่งเสริมให้อาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอผลงานทางวิชาการ ตลอดจนเพื่อให้เป็นเอกสารอ่านประกอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

วารสารพัฒนา ชุมชน

เป็นวารสารรายเดือน ของกองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและสารคดีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและการบริหารการพัฒนา เพื่อเสนอผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนทฤษฎีและแนวความคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเสนอรายงานผลการปฏิบัติงาน และข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน และเพื่อเป็นแหล่งกลางสำหรับเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบคำสั่ง ตลอดจนสาระบบันเทิงแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

วารสารราชทัณฑ์

เป็นวารสารของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย มีกำหนดออกเป็นราย 2 เดือน อัตราค่าบำรุงปีละ 20 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความรู้และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อเผยแพร่วิทยาการ สารคดี บันเทิงคดี ข่าวและกิจกรรมทั่วไปเกี่ยวกับการราชทัณฑ์ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลางแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และปัญหาข้อขัดข้องในการบริหารงานราชทัณฑ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

วารสารวัฒนธรรมไทย

เป็นวารสารรายเดือนของศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ อัตราค่าบำรุงปีละ 36 บาท ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย

วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

เป็นวารสารรายเดือน ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่กิจการของธนาคาร และเสนอบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคาร โดยแจกเป็นอภินันทนาการแก่ผู้สนใจ และลูกค้าของธนาคาร เหมาะสำหรับผู้ต้องการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคาร

วารสารเศรษฐกิจการพาณิชย์

เป็นวารสารรายเดือน ของกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ อัตราค่าบำรุงปีละ 55 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอผลการศึกษาวิจัย เรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการค้า เพื่อเสนอความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสินค้าต่าง ๆ และภาวะเศรษฐกิจและการค้าของประเทศ เพื่อเสนอความรู้ ความคิดเห็น ข่าวและสถิติเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการค้า เพื่อเสนอผลการประชุมในประเทศและการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการค้าที่น่าสนใจ เพื่อประโยชน์แก่นักธุรกิจ นักวิชาการ ข้าราชการ นิสิตนักศึกษา ประชาชนผู้สนใจในเรื่องเศรษฐกิจและการค้า

วารสารเศรษฐกิจและสังคม

เป็นวารสารราย 2 เดือน ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นอภินันทนาการแก่หน่วยงานที่สนใจและเกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นแหล่งแสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเสนอข่าวความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเพื่อเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจ

✓ วารสารสังคมศาสตร์

..... เป็นวารสารของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีกำหนดออกปีละ 4 ฉบับ ในเดือน มกราคม เมษายน กรกฎาคม และตุลาคม อัตราค่าบำรุงปีละ 35 บาท เสนอเรื่องราวและบทความทางด้านสังคมศาสตร์

ศุลกากร

เป็นวารสารรายเดือน ของกองวิชาการ กรมศุลกากร อัตราค่าสมาชิกปีละ 50 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการศุลกากร การคลัง เศรษฐกิจ สังคม และวิชาการทั่วไป รายงานให้ทราบถึงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับอันเกี่ยวข้องกับงานศุลกากรที่เปลี่ยนแปลงใหม่ เป็นสื่อกลางและเสริมสร้างมิตรสัมพันธ์ในหมู่ข้าราชการศุลกากร ตลอดจนเพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในหมู่ข้าราชการศุลกากร

สรรพากรสำนั

เป็นวารสารราย 2 เดือน ของกรมสรรพากร จำหน่ายปลีกเล่มละ 10 บาท
ค่าบำรุงปีละ 50 บาท เป็นวารสารที่ตีพิมพ์บทความและเรื่องราวเกี่ยวกับการภาษีอากร
ตลอดจนกฎหมายและระเบียบคำสั่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการภาษีอากร

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

เป็นวารสารราย 3 เดือน ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย มีนายสุชาติ
สวัสดีศรี เป็นบรรณาธิการ อัตราค่าสมาชิกปีละ 100 บาท ตีพิมพ์บทความเรื่องราว และ
วิเคราะห์ข่าว ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไป

สำนัศรีนคร

เป็นวารสารรายเดือนของธนาคารศรีนคร จัดพิมพ์เป็นเอกสารภายในของ
ธนาคาร และจัดส่งเป็นอภินันทนาการแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจการของธนาคาร ตลอด
จนลูกค้าของธนาคาร มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารกิจการของธนาคารฯ และรายงาน
ความเคลื่อนไหวในวงการธนาคาร เศรษฐกิจ ธุรกิจการเงิน การคลังทั้งภายในและต่าง
ประเทศ

ออมสินวิทยาสาร

เป็นวารสารของธนาคารออมสิน มีกำหนดออกไม่แน่นอน จัดพิมพ์เป็นอภินัน
ทนาการแก่หน่วยที่เกี่ยวข้องกับกิจการของธนาคาร มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิชาการและ
ผลงานวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาบุคคลเป็นการภายในของธนาคารออมสิน และเป็น
ศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของพนักงานให้กว้างขวางยิ่งขึ้น